نشریه بین المللی علوم مهندسی دانشگاه علم وصنعت ایران
ویژه‌نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶، سال ۱۳۸۷، صفحه ۸۸-۸۳

MOTION AND TIME IN TOWNSCAPE: DESIGN CONCEPTS

Seyed-Bagher Hosseini

Assistant Professor Department of Architecture and Urban Studies Ph.D, Iran University of science and technology (IUST)

Sina razzaghi asl

Department of Architecture and Urban Studies, Ph.D Candidate, Iran University of science and technology (IUST)

Abstract: *Townscape can be apprehended by human senses due to its tangible existence. For this purpose the most important one is visual sense. The gradual variation of townscapes in different intervals highly affects this comprehension. More ever, the quality and amount of impressibility from townscape is depended on motion type i.e., pedestrian or mounted (kind of transportation means).so. Two parameters of time and motion affect the understanding of a townscape. This article emphasizes on the delicate attention to the acquaintance of these effects on design and landscape architecture. The results of this article indicate that the applied principles in landscape architecture could be achieved via evaluation of townscape comprehension. Firstly some of the townscape principles and their apprehension are investigated. Then, the most significant related conceptions are analyzed by townscape specialists which provide the checklist including the prominent principles in townscape design.*

حرکت و زمان در منظر شهری؛
انگاره‌ها و مفاهیم طراحی

سیدباقر حسینی و سینا رزاقی اصل

چکیده: منظرشهری به دلیل ماهیت عینی وملموس خود توسط حواس انسان قابل ادراک می‌باشد. مهمترین حس از میان حواس پنج‌گانه درفهم و ادراک منظر شهری، حس بینائی است. تغییر تدریجی مناظر شهری در بازه‌های زمانی بر چگونگی و نحوه این ادراک تأثیر می‌گذارد. علاوه بر آن، میزان وکیفیت تأثیر پذیری از منظر شهری به نوع حرکت اعم از پیاده و یا سواره (انواع وسایط نقلیه)، وابسته است. بنابراین دو عامل زمان وحرکت بر کیفیت ادراک منظر شهری موثرند. این نوشتار لزوم توجه عمیق به شناخت این تأثیرات بر منظر شهری در طراحی و منظرسازی را اکیدا توصیه می‌نماید. یافته های این نوشتار بر این امر دلالت دارد که از طریق بررسی چگونگی و میزان تأثیرات دو عامل زمان و حرکت بر ادراک منظر شهری، می توان به اصول و استنتاجات کاربردی طراحی در زمینه منظر سازی دست یافت.دراین نوشتار در ابتدا برخی مفاهیم منظر شهری ونحوه ادراک آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه برخی از مهمترین انگاره‌های مطرح در این خصوص از سوی متخصصین وصاحبنظران منظر شهری مورد تجزیه وتحلیل قرار می‌گیرد تا در نهایت چک لیستی از اصول مورد توجه در طراحی منظر شهری قابل تبیین باشد.

واژه‌های کلیدی: منظرشهری، ادراک منظر شهری، حرکت، زمان، طراحی منظر شهری

تاریخ وصول: ۸۵/۱۲/۱۹

تاریخ تصویب: ۸۷/۲/۲۱

دکتر سیدباقرحسینی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم وصنعت ایران، عضو هیئت علمی و معاون آموزشی دانشکده، دفترمعاونت آموزشی دانشکده معماری و شهرسازی. Hosseini@iust.ac.ir

سینا رزاقی اصل، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران دانشجوی دکتری معماری و مدرس دانشگاه علم و صنعت ایران. sina_razzaghi@arch.iust.ac.ir

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]

۱. مقدمه

منظر شهری سطح تماس (Interface) «انسان» و«پدیده شهر» است وازاین رو بخش قابل توجهی از دانش وعواطف محیطی شهروندان تحت تأثیر آن قرار می‌گیرد. ادراک شهروندان از منظر شهری تحت تأثیر عوامل مختلف بیرونی ودرونی شکل می‌پذیرد.با توجه به اینکه جنبه عینی ماهیت منظر شهری بر ویژگی ذهنی آن غالب است، این ادارک توسط حواس پنج گانه بینائی، چشایی، بویائی، لامسه و صوت انجام می‌شود. از میان مجموع عوامل تأثیرگذار بر چگونگی ونحوه ادراک منظر شهری، دو عامل حرکت و زمان به عنوان معیارهای تعیین‌کننده و تغییردهنده، از نقشی متمایز برخوردارند. طراحان و معماران بالاخص معماران منظر به هنگام طراحی منظر شهری نیازمند درک و شناخت صحیح اصول و انگاره‌های وابسته به تأثیرات ناشی از تغییرات زمان –حرکت بر منظر می باشند؛ تا بدین ترتیب جانمایی صحیح و منطقی عناصر محیطی صورت پذیرد.هدف از نوشتار حاضر "کندوکاوی در تعاریف و مفاهیم منظر شهری و استنتاج احکام و اصول کاربردی طراحی منظر در ارتباط با دو عامل حرکت–زمان" است.

روش تحقیق بر مبنای " تحلیل محتوای" ادبیات معماری وشهرسازی وسپس روش تحلیلی اکتشافی در ارتباط با ماهیت حرکت و زمان در منظر شهری، استوار است. بر این اساس ساختمایه‌های مفهومی طراحی منظر شهری با محوریت زمان – حرکت، قابل استنتاج می‌باشد.روش جمع آوری اطلاعات،کتابخانه ای–عملی است. فرق این روش با روش های معمول آن این است که در اینجا تنها به فیش برداری از متون تخصصی اکتفا نشده است بلکه با توجه به سوابق اجرایی و عملی نگارندگان در این حوزه، از نتایج و دستمایه‌های حرفه ای طراحی منظر نیز سود جسته است. ساختار نوشتار از پنج بخش تشکیل شده است.در بخش اول مفهوم منظر شهری وماهیت آن مورد بررسی قرار می گیرد. در بخش دوم ، طریقه وعوامل موثر بر اداراک منظر شهری ذکر می‌گردد. ماهیت و چگونگی تأثیرگذاری زمان – حرکت بر منظر شهری در بخش سوم ارائه می شود. در بخش چهارم، انگاره ها و راهکارهای طراحی منظر زمان–حرکت محور مورد تجزیه و تحلیل مصداقی قرار می‌گیرند. در انتها نیز در بخش نتایج، با توجه به بازبینی مفاهیم مطرح در متن اصلی نوشتار، چک لیستی از مهمترین توقعات و سوالاتی که طراحی منظر بایستی پاسخگوی آنها باشد، مطرح می‌شوند.

۲. مفاهیم منظرشهری

واژه «منظرشهری» مانند واژه شهرسازی علی‌رغم آنکه مفهومی قدیمی است که از دیرباز با پیدایش و تکوین شهرها همواره ماهیتا وجود داشته، اما به عنوان واژه‌ای تخصصی در اواخر قرن نوزدهم با طراحی و اقدامات«فردریک‌لا اولمستد»(Frederick Law Olmsted)، پدر معماری منظر، در رابطه با شهرهای آمریکایی مطرح شد. مفاهیم منظر شهری اولین بار توسط «گوردن کالن»(Gordon Cullen) در مجله «آریچیتکچرال ریویو»(Architectural Review) عنوان شد.سپس به صورت مجموعه در کتاب گزیده منظر شهری در سال ۱۹۶۱ منتشرگردید.

براساس تعریف وی، منظر شهری عبارت است از: «هنر یک پارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمانها، خیابانها و مکان‌هایی می‌داند که محیط شهری را می‌سازند.»[۱]. وی منظر هر شهری را پاسخی به رفتارهای انسانی، وضعیت آب وهوایی ، فاکتورهای ایمنی و به بیان دیگر مداخله‌های ماهرانه در چارچوب افزایش توانایی‌های محیط می‌داند.کالن معتقد است برداشت هر شخصی از منظرشهری متأثر از حس بینایی، حس مکان و محتوای محیطی است که فرد درآن قرار می‌گیرد[۲].

بسیاری از متخصصین، ماهیت منظر را عینی و در ارتباط با فرایند ادراک محیط عنوان نموده‌اند. بر اساس نظر آنان، منظر شهری آن بخش از محیط یا فرم شهر است که برروی کنش و واکنش شخص و نتایج اعمال وی موثر است. در منظر شهری است که بخشی از اطلاعات محیط بالقوه به کیفیتی مستقیما محسوس تبدیل می‌شود. بدین ترتیب منظر شهری جنبه عینی یا قابل ادارک محیط است که به نوبه خود دارای فرم، عملکرد و معناست [۳]. منظر شهری بخشی از شکل شهراست که ناظر آن را دریافت می کند.به عبارتی شکل شهر در لایه منظر شهری به کیفیت مستقیما محسوس تبدیل می شود. یعنی منظرشهر عینیت قابل ادراک وفضای مورد ادراک ما از واقعیت موجود شهر پیرامونمان است[۴]. منظربخش متجلی و ملموس فرم است که در آن تبلور بصری، کارکردی و معنایی چیزهایی که فضا را شکل می‌دهند، دیده می‌شود. این لغت بر بازتاب معنی دار ترکیب عناصر و عواملی دلالت می‌کند که خارج از تأثیرات ذهنی ناظر وجود دارند[۵].

برخی دیگر از متخصصین و اندیشمندان نیز با تأکید بر جنبه عینی منظر، وجوه دیگری را نیز برای ماهیت منظر قایلند. ازآن نمونه است؛ امروزه مراد از منظر معنایی بیش از طبیعت است. منظر در دنیای امروز موجودی زنده و پویا انگاشته می‌شود که از یک سو متأثر از انسان و نحوه زیست اوست واز سوی دیگر با شکل خود وتداعی خاطراتی که در زمانهای طولانی بر بستر آن روی داده است بر تمدن، فرهنگ و نوع زیست آدمیان تأثیر می‌گذارد. منظر تنها عنصری عینی که متشکل از اجزای طبیعی باشد شناخته نمی شود.بلکه عنصری ذهنی وفرهنگی نیز خواهد بود که شکل گیری آن در اذهان مردم با دخالت تاریخ، اعتقادات دینی و اسطوره‌ای، اقلیم، سنت زیست وامثال آنها، بوده است[۶]. لینچ منظر شهری را تأثیر کلی وجامعی می داند که ناظر به هنگام دیدار ویا زندگی در شهر یا بخشی از آن بدست می آورد[۷]. امروزه اکثریت قریب به اتفاق مدیران، معماران، برنامه‌ریزان و نهادهایی که از سیمای شهر استفاده می‌کنند، آن را با منظر اشتباه می‌گیرند. در صورتی که مراد

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]

لینچ از واژه سیمای شهر کلیه برداشت ها، دانسته ها، باورها، حدس‌ها و انتظاراتی است که فرد از محیط پیرامون خود داشته، ارزش، کیفیات، عملکرد و اولویت‌های متفاوت را در ذهن وی ایجاد می‌کند[۳].

درحقیقت معنای این واژه را در ارتباط با واژه منظر شهری می‌توان بدین‌گونه بین کرد که: سیما یا تصویر ذهنی از شهر، طرح واره‌ای ارزش‌گذاری شده در ذهن فرد از منظر شهری می‌باشد.

با توجه به مروری که بر برخی از ادبیات رایج در زمینه منظر شهری صورت پذیرفت می توان ماهیت منظر شهری را اینگونه تعریف نمود:"

منظر شهری واقعیتی است عینی که در مشاهده هر فرد به دیده می‌آید، به عبارت دیگر منظر شهری توصیفی است از واقعیت موجود کالبد یک شهر که این توصیف، فارغ از تصویری است که به واسطه تجربیات فرد مشاهده کننده در ذهن او نقش می بندد."

۳. ادراک منظرشهری

فرایند ادراک محیط درانسان توسط حواس مختلف پنج گانه صورت می پذیرد.حواس مختلف به مثابه گیرنده‌های اطلاعاتی به لحاظ اهمیتی که در امر احساس، ادارک، شناخت و...امور دارند در حقیقت «دروازه‌های دانش و دانایی» انسان تلقی می‌شوند.

حواس اصلی شامل بینایی، شنوایی، بویائی، چشایی و لامسه می باشند. امروزه حواس دیگری نیز شناخته شده‌اند مثلا درد یا جهت یابی. ولی به هرحال تقسیم‌بندی کلی پنج تائی همچنان باقی مانده است[۳]. منظر شهری به جهت «ماهیت عینی» خود، بیشترین وابستگی را به حس بینایی از میان حواس پنج گانه دارا می‌باشد. بدین ترتیب بخش اعظم ادراک منظر شهری توسط این حس صورت می پذیرد.

ادراک محیط وابسته به شرایط فیزیولوژیک اندام‌های حسی فرد و همچنین عوامل محیطی حائز اهمیت برای ادراک منظرشهری است. «سایمون بل» بر جنبه های مختلف تأثیرگذار بر ادراک ماهیت منظر اشاره می کند. وی می نویسد: براساس مدارک موجود افراد مختلف با نگاه به یک منظره یکسان، بر حسب دانش، فرهنگ و تجربه خود شکل‌ها و الگوهای متفاوتی را مشاهده می‌کنند. موضوع اخیر موجب تقویت نظریه‌ای می‌شود که ادارک را مقوله ای هوشیارانه، انتخابی و فعال می داند[۸].

بنابراین، خاطره فرد، موقعیت قرارگیری فرد، ایستا یا متحرک بودن وی، حالات روحی فرد، زمان رویت منظر و... از جمله عوامل تأثیرگذار بر چگونگی ادراک منظر شهری می باشند.

در این میان دو عامل «زمان» و «حرکت» جزء مهمترین عوامل موثر بر ادراک این پدیده محسوب می‌شوند. بدین جهت که تغییرات این دو عامل بیشترین تأثیر رابر نحوه ادراک منظر شهری می‌گذارند. از این رو بررسی مفاهیم این دو معیار ضروری به نظر می رسد.

۴.ماهیت زمان وحرکت در منظرشهری

درنگاه اول مناظرشهری ایستا وغیرمتحرکندوبه همین دلیل نیزآنها را غیر منقول می نامند. اما منظرشهری از افراد انتظار حرکت دارد. این بیننده است که برای درک کامل منظر شهری باید در آن حرکت کند.

حرکت نیاز به زمان دارد. در باب اهمیت و نقش زمان در ادراک وشکل گیری شهرها و مناظر آنها متخصصین مطالب زیادی نگاشته اند. به قول «سوکلیفورد» (Sue Clifford) زمان دوره‌ای از عمر ماست که انسان بیشتر از مکان فریفته آن خواهد شد. «پاتریک گدس»(Patrick Geddes) اهمیت درک شهرهادر یک بعد زمانی را توضیح می دهد. وی می گوید: یک شهر بیشتر از یک مکان یا فضا است، شهر یک نمایش است در زمان. «لوئیس مامفورد» (Lewis Mumford) نیز می گوید: شهرها محصول زمان هستند.آنها قالبهایی هستند که زندگی انسانها در آنها سرد شده و سخت می شود، و به وسیله هنر شکل ثابتی می گیرند[۹]..

حرکت نسبی است وتنها وقتی قابل درک است که نه خیلی سریع باشد و نه خیلی آرام. نوع حرکت بر ادارک ما از منظر شهری تأثیر می‌گذارد. حرکت همیشه سرعت را در دل خود دارد. زمانهای متمادی سرعت انسانها محدود بود.اختراع اتومبیل در این زمینه یک تغییر اساسی بوجود آورد. ادراک محیط برای ما از داخل یک اتومبیل در حال حرکت با ادارک ما ازهمان محیط در حال پیاده روی اختلاف زیادی پیدا می‌کند[۱۰]. بدین ترتیب گروتر سعی در بیان نحوه تأثیرگذاری حرکت و سرعت بر ادراک منظر شهری دارد. بنابر نظر وی هر حرکتی احتیاج به زمان دارد. بدون زمان انسان قادر به درک حرکت نیست.

محیط زندگی انسان بطور دائم در تغییر است. چه محیط طبیعی و چه محیط مصنوع (ساخته دست بشر). تغییراتی که یک ناظر متوجه آن می‌شود ممکن است فیزیکی باشد (تخریب یک بلوک مسکونی و...) یا تنها جنبه ادراکی داشته باشد. مثل دگرگونی‌هایی که در اثر تغییرات نور یا آب و هوا در ساعات مختلف روز و شب و فصول مختلف سال ایجاد می‌شود. نوع سوم، تغییرات محیط تغییراتی هستندکه نتیجه ناگزیر زمان هستند. (استهلاک، پیری، دگردیسی...)[۱۰].

در نهایت میتوان گفت حرکت و بخصوص زمان، فضای شهری را تبدیل به ماهیتی پویا کرده است. هر چه دامنه گردش زمان وسیع‌تر باشد، فضا پویاتر و هر چه بررسی فضا در دامنه محدودتری از زمان صورت گیرد، فضا ایستاتر جلوه می‌کند[۳]. ادارک منظرشهری در فرایند زمان از یک سو آن چیزی است که نسل های پیاپی از محیط شهری می شناسند.

در این فرایند پدیده این همانی و تداوم شخصیت منظر شهری در طول تاریخ شهر نقش می بندد. از سویی دیگر ادراک شهروندان از منظر شهری یک فرایند پویا است که شامل صرف زمان می‌شود.

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]

فضاها، سطوح واحجام اصلی که در چنین ترکیب بی پایانی شرکت داشته اند و تناسباتی که شهر را فرم می‌دهند به طور هم زمان قابل دیده شدن نیستند و در یک توالی بصری ادارک می‌شوند. بدین ترتیب ترکیب زمان حرکت در ادراک مناظر شهری واجد اهمیت بسیار است. مرور ادبیات رایج منظر شهری درخصوص مفاهیم «زمان- حرکت» و تأثیر و تأثر آنها بر ادراک منظر شهری، به استنتاج برخی ساختمایه‌ها و انگاره‌های مفهومی برای طراحی منظر شهری منجر می‌گرددکه ذیلا مورد اشاره قرار می‌گیرند.

۵.انگاره های زمان وحرکت در منظر شهری

لازمه ادراک صحیح و مناسب انسان از منظر شهری در حین حرکت و یا در طول زمان، بکارگیری برخی اصول و انگاره‌های طراحی می‌باشد. این اصول که عمدتا با تکیه برنظریات وآراء متخصصین و اندیشمندان حوزه منظر شهری قابل استنتاج است ،به صورت زیر تعبیر می‌گردند.

- نظریه «دیدهای پی در پی»(Serial Visions) که کالن بر آن تأکید می ورزد. وی معتقد است که هر چند عابر پیاده در داخل شهر و با سرعتی ثابت عبور می کند، اما مناظر شهری در قالب رخ نمایی دسته‌ای از عناصر شهری در فازهای زمانی مختلف شکل می‌گیرند که با قدم زدن از مکانی به مکان دیگر به صورت متوالی آشکار می شوند و در پیش رو قرار می گیرند.

شکل ۱. دیدهای پی در پی و ایجاد مناظر جدید، خیابان دربند تهران

- «سکانس بندی» خیابانها و فضاهای شهری که با تغییر هویت مکانی و حسی خیابان در گذر از سکانسی به سکانس دیگر شامل: تغییر در عملکرد، الگوی کالبدی خیابان و اجزاء مستقر در فضا، تأثیرات ناشی از حرکت را در طول خیابان یا محور آشکار می‌سازد.
- ایجاد تداوم تجربه فضا در سلسله‌ای از نظام‌های حرکتی، دید با سرعت‌های متفاوت وشیوه‌های مختلف حرکت، ضمن حفظ رابطه متقابل در آنها از طریق تبیین رابطه توده و فضا و ایجاد تداوم‌های هم زمان.

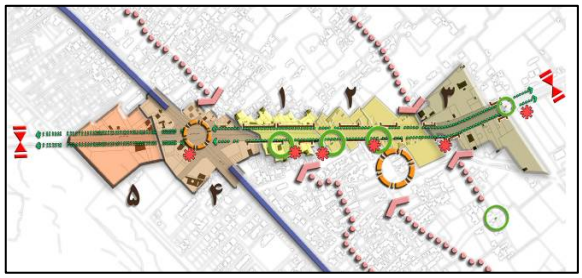

شکل ۲. نمونه‌ای از سکانس‌بندی طول محور، پروژه طراحی شهری خیابان امام خمینی شهر بروات

- ایجاد ارتباط تنگاتنگ میان ادارک شهروندان در حال حرکت با زوایای دید و نقاط دید که پرسپکتیوهای مختلفی را از طرق ایجاد شکل و زمینه با بهره‌گیری از تئوریهای زیبایی شناسی، سبک و الگوی منظرسازی موردنظر وپرهیز از ایجاد دیدهای اتفاقی وتکه تکه و فضاهای نامعین، ایجاد می‌کند.
- توجه به محدودیت‌های ادراک انسان حسب سرعتی که در حین حرکت دارد:
  - همراه با افزایش سرعت حرکت، تمرکز دیدجمع می شود.
  - با افزایش سرعت حرکت، نقطه تمرکز دورتر می رود.
  - با افزایش سرعت حرکت، دیدجانبی کاهش می یابد.
  - با افزایش سرعت حرکت،جزئیات زمینه مبهم می شود.
  - با افزایش سرعت حرکت، ادراک فضایی ضعیف می شود.

لذا راننده بطور نسبی بسیار کمتر از عابر پیاده می تواند جزئیات منظر شهری را ادراک نماید [۳] .

شکل ۳. کاهش ادراک جزئیات منظر در اثر افزایش سرعت حرکت، محور ورودی شهرکرد

- تحریک احساس برای ادراک محیط همانطور که قبلا ذکر شد، تنها شامل حس بینایی نمی‌شود. تحریک حواس دیگر نظیر لامسه، صوت و بو براساس سرعت و نحوه حرکت و مقیاس و سطح برخورد شهروندان با محیط شهری می‌تواند احساس یک مکان را تحت تأثیر قرار داده در جهت یا خلاف جهت اهداف موردنظر عمل کند. این امر بویژه در مقیاس طراحی فضای شهری و چهره شهر که شهروندان در نزدیکترین موقعیت نسبت به شهر قرار دارند مطرح است.

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]

- ارتباط میان فضای کالبدی خیابان ها و ادارک ذهنی هر شخص از گذشت زمان در آن خیابان باتوجه به نتایج زیر وجود دارد:
  - زمان با مناظر متنوع و جالب، کوتاهتر به نظر می‌رسد و زمانهای خالی از تجربه‌های جالب، طولانی‌تر سپری می‌گردد. سفرهای پیاده در محیطی جذاب، کوتاهتر احساس می شوند[۱۱].
  - امکان تغییر احساس زمان از طریق دستکاری و تغییر در محیط مصنوع و چشم اندازها وجود دارد. این امر بویژه در حرکت با سرعت پیاده واجد اهمیت است. حرکت آهسته به شخص اجازه می دهد تا اطلاعات زیادی را از اطراف خود بگیردوبتواند در برابرآنها واکنش های سریع و محسوس از خود نشان دهد[۱۱]. بدین ترتیب، توجه به ماهیت حرکت و سرعت آن واجد اهمیت است.
- توجه به کیفیت حرکت و ارتقاء کیفیت آن بر اساس نیازهای ویژه اقشار گوناگون نظیر معلولان وکهنسالان، و در نظر گرفتن شاخصه‌های کیفی فضا و سیمای زمین، امنیت و محیط اجتماعی و عملکردهای پیرامونی و فعالیتهای رسمی و غیررسمی، در جهت تسهیل ادراک منظرشهری اطراف، امری واجب است.

شکل ۴. توجه به کیفیت طراحی معبر براساس توجه به نیاز عابرین، بارسلونا

- ایجاد چارچوب حرکت وتعیین نحوه حرکت درست، کامل کننده عناصر مورد نظر در شکل دهی به منظر شهری می‌باشد .یک چارچوب موفق باید شامل موارد زیر باشد:
  - حداکثر قدرت انتخاب برای سفرهای مردم تأمین شود.
  - انواع جابجایی ورفت وآمددر طرح ها والگوهای منظر سازی موردتوجه باشد.
  - ارتباط های روشن وخوانا میان راهها وعناصر موجود در منظر برقرار شود [۱۲].
- خیابانها ومعابر علاوه بر ایجاد شبکه ارتباطی وتامین دسترسی‌ها و نفوذپذیری به عنوان شریانها و استخوان بندی، دید به چشم اندازها را نیز تقویت می‌کنند. به این ترتیب بخش عمده‌ای از الگوهای منظر سازی توسط این شریا نها تعریف می شود. پتانسیل‌های بصری شبکه ارتباطات در ایجاد سازمان بصری به شرح زیر می باشد:
  - هدایت دید ومنظر
  - تعریف اتصالات
  - دیدهای متوالی
  - تنوع در چشم اندازها
  - خیابانهای منحنی ومستقیم
  - شیب های طولی خیابانها
- پیچ‌های فراوان با شعاع اندک به همراه تغییرات فراوان در مناظر،سبب افزایش سرعت می‌شود. لیکن پیچ های با شعاع زیاد و مناظر بدون تغییر، باعث کاهش سرعت خواهد شد. شیب ها و پیچ‌های عمودی همچنین شرایط خوبی را به لحاظ گستردگی مناظر و بهترین نمایش چشم اندازها مطرح می کنند.

شکل ۵. تقویت دید و منظر توسط تغییرجهت و انحنای مسیر، محله باغ شاطر دربند ،تهران

- مسیرها و خیابانهایی که با توجه به توپوگرافی موجود برروی اشکال طبیعی زمین ساخته می‌شوند، خیلی راحت با چشم انداز ترکیب می‌شوند. شیب مسیرها برحس کردن سرعت و ادارک منظر شهری موثر است.

۶. نتیجه گیری

مطالعه حاضر نشان می‌دهد که واژه منظر بر جنبه عینی تأکید دارد. به عبارتی منظر شهری جنبه عینی یا قابل ادراک محیط می‌باشد

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]

که به نوبه خود دارای فرم، عملکرد و معناست. عوامل متعددی بر ادراک منظر شهری به مثابه پدیده‌ای عینی و ملموس تأثیرگذار می‌باشند. یافته های نوشتار بر این امر دلالت دارد که دو عامل زمان و حرکت تأثیراتی قابل ملاحظه و متنوع بر ادراک منظر شهری به مثابه پدیده ای پویا و زنده می‌گذارند. بررسی این تأثیرات بر ادراک منظر شهری ودرنتیجه طراحی مناظرخوب شهری، نیازمند پاسخ دهی مناسب به برخی سوالات اساسی در این زمینه می‌باشد. این سوالات که تحت عنوان *"چک لیست زمان–حرکت در منظر شهری"* مطرح می‌گردد، در پی کشف این تأثیرات بر طراحی و منظر سازی‌های زنده و انسانگرا در محیط‌های شهری می باشند. چک لیست حاضر به طراحان شهری، معماران منظر و معماران و به طور کلی رشته‌های مرتبط با حوزه طراحی محیطی، برای در نظرگرفتن تأثیرات زمان و حرکت در خلق مناظر شهری،کمک خواهد کرد.

جدول ۱. چک لیست عمده توجهات زمان حرکت در منظر شهری

۱- آیا در طراحی منظر به اصل دیدهای پی‌درپی و تدارک فرصتهای دید و منظر در حال ظهور توجه شده است؟
۲- آیا محور یا کریدور موردنظر در صورت وجود هویت‌های مستقل، به سکانس‌هایی تقسیم شده است؟
۳- آیا به رابطه میان توده وفضا، برای القاء تداوم های هم زمان و ایجاد تجارب بصری مداوم، توجه شده است؟
۴- طراحی میزان جزئیات منظر بر اساس نوع حرکت پیاده یا سواره ناظر، صورت گرفته است؟
۵- آیا به حواس دیگر نظیر لامسه، بویائی، شنوائی و صوت علاوه بر حس بینائی در ادراک مناظر شهری در سطوح خرد توجه شده است؟
۶- آیا به کیفیت طراحی معابر و محورها به عنوان محل‌های حرکت و کریدورهای بصری به مناظر شهری توجه شده است؟
۷- آیا اصل تنوع در طراحی، بالاخص در طراحی شیب، هندسه و انحنای مسیرها برای تقویت ادراک مناظرشهری، درنظر گرفته شده است؟

مراجع

[۱] کالن، گوردون.، *گزیده منظر شهری*، ترجمه منوچهر طبیبیان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران،۱۳۸۲.

[۲] محمودی، سیدامیرسعید.، «*منظرشهری*»، فصلنامه شهرسازی و معماری آبادی، ش ۵۳، صفحه ۶۱-۵۴، ۱۳۸۵.

[۳] پاکزاد، جهانشاه.، «*سیمای شهر، آنچه کوین لینچ از آن می‌فهمید*»، فصلنامه شهرسازی و معماری آبادی، ش ۵۳، صفحه ۲۰-۲۵، ۱۳۸۵.

[۴] حبیب، فرخ.، «*طراحی منظر شهر در گذر تاریخ*»، فصلنامه شهرسازی و معماری آبادی، ش ۵۳، صفحه ۵۳-۴۸، ۱۳۸۵.

[۵] بهزادفر، مصطفی.، *همایش سیما و منظرشهری، تجارب جهانی و چشم انداز آینده*، وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری، ۱۳۸۲.

[۶] منصوری، سید امیر.، «درآمدی بر شناخت معماری منظر»، فصلنامه باغ نظر، ش دوم، صفحه ۷۸-۶۹، ۱۳۸۳.

[۷] لینچ ، کوین.، *سیمای شهر*، ترجمه منوچهر مزینی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

[۸] بل، سایمون.، *منظر، الگو، ادراک و فرایند*، ترجمه بهناز امین زاده، تهران، انتشارات دانشگاه تهران،۱۳۸۲.

[۹] گروتر، یورگن.، *زیبایی شناسی در معماری*، ترجمه جهانشاه پاکزاد و عبدالرضا همایون، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۵.

[۱۰] کنف لاخر، هرمان.، *اصول برنامه‌ریزی (طراحی) تردد پیاده و دوچرخه*، ترجمه فریدون قریب، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.

[11] Cowan, R., *The Dictionary of Urbanism*, London, Streetwise Press, 2005.

[12] Davies, L., *Urban Design Compendium*, London, English partnerships and the Housing Corporation, 2000.

[Downloaded from ijiepm.iust.ac.ir on 2026-09-18]